

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

และ

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕

ความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศไทย ได้เริ่มก่อตัวขึ้นตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ แต่แผนการนั้นได้ถูกเปิดเผยขึ้น คณะปฏิวัติ จึงได้ถูกปราบเสียก่อนที่จะดำเนินการเป็นผลสำเร็จ อย่างไรก็ตาม การริเริ่มของคณะกอกการ ร.ศ. ๑๓๐ ได้ทำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงตระหนักพระทัยที่ว่า ประชาชนชาวไทยเริ่มตื่นตัวเพื่อแสวงหาระบบการปกครองใหม่ที่เรียกว่าประชาธิปไตยแล้ว จึงทรงดำเนินนโยบายต่าง ๆ เพื่อระงับและป้องกัน ภัยเหตุที่ทรงเห็นว่า เมืองไทยยังไม่พร้อมที่จะรับการปกครองชนิดนี้ ในสมัยนั้นเศรษฐกิจของไทยกำลังรุ่งเรือง กสิกรรมและกรรมกรไม่เคื่องรอน และข้าราชการไม่ถูกกระทบกระเทือนเนื่องด้วยการถูกลดเงินเดือนหรือถูกปลด เพื่อให้งบประมาณแผ่นดินเขาสบายสภาพ เหตุการณ์ร้ายแรงจึงยังไม่เกิดขึ้นถึงกระนั้นก็ดี บุคคลบางหมู่บางคณะก็ยังมีโคลมเล็กความคิดที่จะมีการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจำนวนนักเรียนที่ได้ไปศึกษาต่างประเทศยุโรปและอเมริกา ซึ่งเป็นดินแดนแห่งระบอบประชาธิปไตยก็ทวีจำนวนมากขึ้น นักเรียนเหล่านั้นได้เรียนรู้แนวคิดทางการเมืองของประเทศตะวันตก จึงมีความเห็นว่า การที่บุคคลคนเดียวมีอำนาจสิทธิ์ขาดบัญชาการประเทศแต่ผู้เดียวนั้น ถ้าพลากพลังก็อาจจะทำให้ประเทศเสื่อมโทรม อีกประการหนึ่งความเคลื่อนไหวในทางการเมืองและคณะชาตินิยมในบางประเทศในเอเชีย เช่น จีน และเตอร์กี ก็เป็นเครื่องเร้าใจให้อยากมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเช่นนั้นบ้าง แต่เนื่องด้วยพระปรีชาสามารถในการปกครอง

ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และเศรษฐกิจในรัชกาลของพระองค์
ยังอยู่ในขั้นดี จึงทำให้บ้านเมืองสงบราบคาบอยู่ได้

ครั้นพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์ เมื่อ
พ.ศ. ๒๔๖๘ ภายหลังเมื่อสมเด็จพระเชษฐาธิราชสวรรคต บ้านเมืองก็เริ่มแปร
สภาพไปอีกรูปหนึ่ง ปัญหาแรกที่พระองค์ทรงประสบ เมื่อทรงขึ้นครองราชสมบัติ
คือปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพราะพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงใจ
จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย "พระเมตตาของพระองค์ไม่มีขอบเขต พระองค์ทรงเป็นผู้มี
พระทัยดียิ่งกว่าผู้ที่มีใจที่สุด"^{๒๓๔} และ "ความเป็นนักเสรีนิยมของพระบาทสม
เด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ใค้ก่อให้เกิดความหดรัดเปลี่ยนแปลงอย่างหนักต่อการเงิน
ของประเทศ"^{๒๓๕} ทำให้ฐานะการเงินภายในประเทศทรุดโทรมลง แต่เคราะห์
ของประเทศยังมีได้มีแต่เพียงเท่านั้น ในปีที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
เสด็จขึ้นครองราชย์นั้นเอง เศรษฐกิจซึ่งตกต่ำอยู่แล้วก็ทรุดหนักลงอีก ปัญหาการ
ขาดแคลนทางเศรษฐกิจนี้รัฐบาลไม่สามารถจะหาทางแก้ไขได้ พระบาทสมเด็จพระ
ปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริเห็นว่า จำเป็นจะต้องแก้ไขฐานะการเงิน
ของประเทศให้กลับมั่นคงขึ้นให้ได้ แต่การจะเพิ่มภาษีเป็นการเพิ่มความเคียด
รอนแก่ประชาชน จะกู้เงินจากประเทศอื่น ประเทศต่าง ๆ ก็อยู่ในฐานะฝืดเคือง

^{๒๓๔}

Phra Sarasas, My Country Thailand. 6th ed. (Bangkok:

The Golden Service Co., Ltd., 1960), p. 144

"...His kindness knew no bounds. He was kinder than the kindest".

^{๒๓๕}

เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๗

"...The liberality of Rama VI had constituted a grievous drain on the country's finance..."

ด้วยกันทั้งสิ้น ไม่เห็นทางจะหันไปพึ่งประเทศใดได้ จึงทรงมีพระบรมราโชบาย
ประหยัศภายในบ้านเมืองเอง ส่วนใดที่พอจะตัดทอนได้ ก็ตัดเสียบ้าง เซอร์
เอ็ดเวิร์ด คูก (Sir Edward Cook) ที่ปรึกษาการคลัง ได้ถวายความเห็น
ให้ตัดทอนรายจ่ายให้เป็นแบบคฤศภาพ คือ จัดคนและงานให้สมดุลย์กัน ตำแหน่ง
ราชการใดเกินความจำเป็นสำหรับงานนั้น ก็ให้ยุบตำแหน่งเสียบ้าง ปลดข้าราชการ
ที่มีมากเกินรับพระราชบำเหน็จบำนาญเสียบ้าง

ในการจัดการแก้ไขระเบียบการบริหารประเทศ พระบาทสมเด็จพระปก
เกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประกาศเลิกกระทรวงมูรธาธร ด้วยเหตุที่ทรงเห็นว่าเสนาบดี
มูรธาธรเป็นตำแหน่งซึ่งพระมหากษัตริย์องค์ก่อน ๆ ทรงตั้งเป็นครั้งคราวที่มีราช
การหรือเหตุการณ์สมควรตามแต่กาลสมัย เมื่อไม่มีตำแหน่งนี้ราชการแผนกนี้
เคยรวมอยู่กับกรมราชเลขาธิการเสมอมา จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้เลิกกระทรวง
มูรธาธร ยกงานทั้งหลายไปรวมกับกรมราชเลขาธิการ^{๒๓๖} และได้ทรงประกาศ
รวมกระทรวงคมนาคมกับกระทรวงพาณิชย์ เพราะเหตุว่างานทั้งสองกระทรวงมี
รูปคล้ายกัน ถ้าจะรวมหน้าที่บังคับบัญชาเสียก็จะเป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น และไม่
เป็นการสิ้นเปลืองรายจ่ายในการแยกออกเป็นสองกระทรวง จึงทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าฯ ให้รวมสองกระทรวงเข้าเป็นกระทรวงเดียวกัน พระราชทานนามว่า
กระทรวงคมนาคมและพาณิชย์การ^{๒๓๗} นอกจากนั้นยังได้ทรงรวมกระทรวงทหารเรือ

^{๒๓๖} "ประกาศเลิกกระทรวงมูรธาธร", ใน เสถียร ลายลักษณ์ และคน
อื่น ๆ, ผู้รวบรวม. ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๓๘ (พระนคร : ม.ป.ท.,
๒๔๗๗), หน้า ๓๘๓ - ๓๘๔.

^{๒๓๗} "ประกาศรวมหน้าที่ราชการตั้งเป็นกระทรวงคมนาคมและพาณิชย์การ"
ใน เสถียร ลายลักษณ์ และคนอื่น, ผู้รวบรวม. ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๓๘
(พระนคร : ม.ป.ท., ๒๔๗๗), หน้า ๓๘๕ - ๓๘๖ และ ๔๐๘.

เข้ากับกระทรวงกลาโหม ควบทรมมีพระราชดำริเห็นว่าเป็นเวลาอันสมควรจะรวบรวมราชการทหารบกทหารเรือเข้าเป็นกระทรวงเดียวกันเพื่อให้กิจการป้องกันพระราชอาณาจักรประสานกันดีขึ้น ให้เหมาะแก่กาลสมัย จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้รวมราชการทหารเรือเข้ากับกระทรวงกลาโหม โดยให้เสนาบดีกระทรวงกลาโหมมีอำนาจบังคับบัญชาการทั้งทหารบกและทหารเรือ

ดังนั้น ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ราชการบริหารส่วนกลางจึงมีเพียง ๑๐ กระทรวงเท่านั้น คือกระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ กระทรวงวัง กระทรวงเกษตรราษีการ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงธรรมการ กระทรวงพาณิชย์ และคมนาคม

ปัญหาทางเศรษฐกิจนี้ไ้กระทบกระเทือนไปถึงการปกครองราชการบริหารส่วนภูมิภาคด้วย และเพื่อให้งบประมาณรายไ้กระจายเขาสู่คุณภาพทรงตัวอยู่ไ้จึงไ้ทรงยุบเลิกตำแหน่งปลัดมณฑลต่าง ๆ และยกเลิกตำแหน่งอุปราชประจำภาค ยุบเลิกตำแหน่งปลัดจังหวัดบางจังหวัด ยุบเลิกมณฑลบางมณฑล ทั้งยุบเลิกจังหวัดบางจังหวัดด้วย แต่ก่อนที่จะดำเนินการดังกล่าวมาแล้ว ก็ไ้ทรงให้เจ้าหน้าที่พิจารณาปรับปรุงโดยรอบคอบถึงทางไ้และทางเสียของราษฎร ตลอดจนบานเมืองแล้วตามความเหมาะสมแก่สภาพท้องถิ่น ๆ ^{๒๓๘} ในพระราชหัตถ์เลขาที่ทรงเขียนถึงพระเจ้าวรวงศ์เชอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ไ้ทรงแสดงถึงความหนักพระราชหฤทัยในสถานการณ์เมืองไทยเป็นอย่างมาก

๒๓๘

"ประกาศเรื่องการยุบรวมเขตท้องที่จังหวัดมณฑล", ใน เสถียร
ลายลักษณ์ และคนอื่น ๆ, ผู้รวบรวม. ประชุมกฎหมายประจำศก เลม ๕๕
(พระนคร: ม.ป.ท. ๒๔๗๗), หน้า ๗๕ - ๗๗.

ข้อสำคัญที่สุดก็คือ ทรัพยากรจ่ายของรัฐบาล โดยลดจำนวนข้าราชการ มีคนไทยในยุโรปน้อยคนที่ทราบสถานการณ์ทางการเงินของเมืองไทย นั้นจนแฉงน้อยเพียงไร จึงเป็นการจำเป็นที่จะต้องตัดรายจ่ายของ รัฐบาล เราจึงตกลงจะลดจำนวนข้าราชการในกระทรวงต่าง ๆ จึง ต้องตัดเอาคนออกเป็นจำนวนมาก เฉพาะอย่างยิ่งในราชสำนัก ฉะนั้น มลครายใดที่รัฐบาลถวายพระคลังข้างที่ลงโดยราว ๔ ล้านบาท การที่เราทำเช่นนั้นก็ทำให้คนบน และตำหนักรัฐบาลกันอยู่อย่างใหญ่หลวง เพราะนำความลำบากยากเข็ญมาสู่ผู้ที่ถูกตัดออก แต่ก็เป็นกรจำเป็น ที่จะทำให้รายจ่ายกับรายไคของรัฐบาลกลับเข้าสู่ดุลยภาพ เนื่องจาก ขาดทุนมาหลายปีแล้วนั้น ทั้งยังแสบงให้คนทั่วไปเห็นว่าคนไทยควร จะ เริ่มทำงานอื่นทำ นอกจากเป็นข้าราชการเท่านั้น จึงถึงเวลาแล้วที่ คนไทยจะหันเขาปรับปรุงการคขายและอุตสาหกรรมให้ดีขึ้น ^{๒๓๘}

อย่างไรก็ตาม การที่ต้องทรงตัดทอนครั้งนี้ ผู้ที่ตองเสียผลประโยชน์ และมีใกค้ำนึ่งถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมก็ยอมตองเคื่อกรอนและไม่ฟังพอใจ องคพระบาทสมเด็จพะเจ้าอยู่หัวเองก็มีใจะโปรด ๆ คำนึงงานตัดทอนนี้โดย หากทรงจำเป็นตองให้ปฏิบัติ เพื่อเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมยิ่งกว่าจะค้ำนึ่งถึงส่วน บุคคล ในการปรับปรุงบประมาณของกระทรวงกลาโหมใน พ.ศ.๒๔๙๔ ได้มีพระ ราชคำรัสแก่นายทหารที่ประชุมกันอยู่นั้นว่า "ตัวข้าพเจ้าเองรู้สึกเหมือนกันที่ว่า เกิดมาสำหรับตัดรอน ตั้งแต่ตนก็ตัดมาแล้ว คราวนี้ก็ตองตัดอีก จนไม่ทราบว่าจะ เป็นอย่างไรต่อไป รู้สึกว่าเป็นเคราะห์กรรมที่ตองทำเช่นนี้อยู่เสมอ แม้ในขณะ

๒๓๘

พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, เจ้าชีวิต

(พระนคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา ๒๕๐๕), หน้า ๖๖๖,

นี้ก็โดยพยายามทุกอย่างที่จะไม่ตก แต่กษัตริย์" ๒๔๐

อันที่จริงมิใช่ว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจะทรงคัดค้านผล
ประโยชน์ของบุคคลอื่นเท่านั้น แต่ทรงประมาณประจำที่รัฐบาลจักไว้อวยสมเด็จพระ
พระมหากษัตริย์มาแต่รัชกาลก่อนปีละ ๕ ล้านบาท ก็โปรด ๆ ให้ตัดลงเป็นปีละ ๒
ล้านบาท และควมการประหยัดประการต่าง ๆ มาตั้งแต่นรัชกาลที่ ๗ เป็นกนมา
นี้เอง กระทรวงพระคลังมหาสมบัติสามารถจกงบประมาณ ซึ่งเดิมเคยมีรายใ้ค่า
กว่ารายจ่ายให้กลับกลายเป็นเหลือจ่าย ดังจะเห็นใ้จากพระราชบัญญัติงบประมาณ
ประจำปีดังต่อไปนี้ คือ

พระราชบัญญัติงบประมาณประจำปี พ.ศ. ๒๔๖๓

เงินรายใ้	๓๒,๕๐๐,๐๐๐ บาท
เงินรายจ่าย	๔๒,๑๓๐,๑๒๖ บาท
เงินรายจ่ายสูงกว่ารายใ้	๙,๖๓๐,๑๒๖ บาท

พระราชบัญญัติงบประมาณประจำ พ.ศ. ๒๔๖๔

เงินรายใ้	๓๓,๘๐๐,๐๐๐ บาท
เงินรายจ่าย	๔๒,๐๓๒,๕๘๒ บาท
เงินรายจ่ายสูงกว่ารายใ้	๘,๒๓๒,๕๘๒ บาท

พระราชบัญญัติงบประมาณประจำปี พ.ศ. ๒๔๖๕

เงินรายใ้	๓๙,๐๐๐,๐๐๐ บาท
เงินรายจ่าย	๔๓,๔๑๖,๓๑๓ บาท
เงินรายจ่ายสูงกว่ารายใ้	๔,๔๑๖,๓๑๓ บาท

๒๔๐

ม.ร.ว.แสงไสม เกษมศรี, สังกมศึกษาประวัติศาสตร์ไทยประโยค
มัธยมศึกษาตอนปลาย (พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๐๓), หน้า ๘๘

พระราชบัญญัติงบประมาณประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๖

เงินรายได้	๘๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท
เงินรายจ่าย	๙๐,๒๑๖,๐๕๓ บาท
เงินรายจ่ายสูงกว่ารายได้	๑๐,๒๑๖,๐๕๓ บาท

พระราชบัญญัติงบประมาณประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๗

เงินรายได้	๘๕,๐๐๐,๐๐๐ บาท
เงินรายจ่าย	๙๓,๑๒๕,๖๘๘ บาท
เงินรายจ่ายสูงกว่ารายได้	๘,๑๒๕,๖๘๘ บาท

พระราชบัญญัติงบประมาณประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๘

เงินรายได้	๙๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท
เงินรายจ่าย	๙๕,๘๗๕,๒๓๘ บาท
เงินรายจ่ายสูงกว่ารายได้	๔,๘๗๕,๒๓๘ บาท

พระราชบัญญัติงบประมาณประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๙

เงินรายได้	๙๕,๐๐๐,๐๐๐ บาท
เงินรายจ่าย	๙๓,๓๘๘,๑๘๘ บาท
เงินรายได้สูงกว่ารายจ่าย	๒๑๑,๘๑๒ บาท

พระราชบัญญัติงบประมาณประจำปี พ.ศ. ๒๕๗๐ บาท

เงินรายได้	๑๐๐,๕๕๐,๕๑๖ บาท
เงินรายจ่าย	๑๐๐,๐๑๖,๑๓๒ บาท
เงินรายได้สูงกว่ารายจ่าย	๕๔๓,๒๘๔ บาท

พระราชบัญญัติงบประมาณประจำปี พ.ศ. ๒๔๓๑

เงินรายได้	๑๐๐,๖๒๓,๘๐๕ บาท
เงินรายจ่าย	๕๕,๕๘๑,๘๓๖ บาท
เงินรายได้สูงกว่ารายจ่าย	๖๕๕,๕๖๕ บาท

พระราชบัญญัติงบประมาณประจำปี พ.ศ. ๒๔๓๒

เงินรายได้	๑๐๖,๔๓๕,๕๕๖ บาท
เงินรายจ่าย	๑๐๖,๒๖๓,๔๕๒ บาท
เงินรายได้สูงกว่ารายจ่าย	๑๗๒,๔๕๔ บาท

พระราชบัญญัติงบประมาณประจำปี พ.ศ. ๒๔๓๓

เงินรายได้	๑๐๖,๕๕๓,๑๓๕ บาท
เงินรายจ่าย	๑๐๖,๕๓๔,๓๓๓ บาท
เงินรายได้สูงกว่ารายจ่าย	๕๘,๗๕๘ บาท

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีเจตนาดีต่อประเทศและปวงชนชาวไทยอย่างแท้จริง ดังจะเห็นได้จากพระราชดำรัสว่า

...ตั้งแต่เราได้รับราชสมบัติสืบสันตติวงศ์แห่งสมเด็จพระบรมพุทธเจ้าซึ่งโคตรงปกครองป้องกันและทำนุบำรุงสยามประเทศอันเป็นที่รักของเราทั้งหลาย ให้มีความเจริญรุ่งเรืองสืบมาช้านาน เราก็มารู้สึกความรับผิดชอบในส่วนเรา ซึ่งจะต้องพยายามปกครองสยามประเทศ กับทั้งประชาชนทั้งหลาย ให้ร่มเย็นเป็นสันติสุข และให้บ้านเมืองมีความ

๒๔๑

พระราชบัญญัติงบประมาณประจำปี พ.ศ. ๒๔๖๓ - ๒๔๗๓, ใน
เสถียรบาลฉบับ และคนอื่น ๆ, ดูรวบรวม, ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม

เจริญรุ่งเรือง โดยเต็มความสามารถของเราที่จะพึงกระทำได้
ทุกอย่างทุกประการต่อไปจนสุดกำลัง ๒๔๒

พระองค์ทรงเป็นนักประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ทรงได้รับการศึกษา
อย่างดีจากประเทศอังกฤษตั้งแต่วัยทรงพระเยาว์ในวิทยาลัยอีตัน อันเป็นโรงเรียน
ที่โลกยกย่องว่า ดีกนิสัยอันดีเยี่ยมในแถบยุโรปโดยทั่วไป และสำหรับคนไทยแล้วก็
นับได้ว่าไม่มีกี่คนนักที่ได้รับการฝึกหัดอบรมจากวิทยาลัยอันเลื่องชื่อนี้ การรับการ
อบรมในวิทยาลัยนี้เป็นเหตุให้พระองค์ทรงรู้จัก "ประชาธิปไตย" แบบอังกฤษ
อย่างดีที่สุดยากที่จะหาผู้อื่นเทียบเทียมได้

ในรัชกาลสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้นดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระ
เจ้าฟ้ากรมขุนสุโขทัยธรรมราชา (เจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิเดชน์) ไต่ทรงปฏิบัติ
พระองค์ตามเยี่ยงนักประชาธิปไตยทั้งหลาย มิไต่ทรงถือพระองค์กว่าดำรงพระ
อิสริยยศเป็นเจ้าฟ้าแม่แต่ประการใดประการหนึ่งเลย ๒๔๓

อย่างไรก็ตาม พระองค์ท่านทรงเป็นนักการทหาร ไต่ทรงศึกษาวิชาการ
ทหารในโรงเรียนนายร้อยแห่งหนึ่งของประเทศอังกฤษ เมื่อจบหลักสูตรที่กำหนด
และทรงได้รับการฝึกหัดปฏิบัติงานทหารแล้ว ก็ทรงได้รับแต่งตั้งเป็นนายร้อยกิตติ
มศักดิ์แห่งกองทัพอังกฤษเขาประจำการในกองทหารปืนใหญ่ และเมื่อเสด็จนิวัติ

๒๔๒ "พระราชดำรัสทรงตั้งอภิรัฐมนตรีสภา", ใน เสถียร ลายลักษณ์
และคนอื่น ๆ, รวบรวม. ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๓๘ (พระนคร:
ม.ป.ท. ๒๔๙๓), หน้า ๒๓๑.

๒๔๓ ม.ร.ว. สุนทรชาติ สวัสดิ์กุล, "บุคคลสำคัญใน ๒๔ มิถุนายน ๒๔๙๕
ที่ชาติไทยพึงระลึกถึง" ใน สุนทรชาตินิพนธ์ (พระนคร: หางหุ้นส่วนจำกัดศิรพร,
๒๕๐๓), หน้า ๑๑๒

พระนครก็ไคทรงเข้ารับราชการทหารในโรงเรียนนายร้อยทหารบก จึงไม่คอย
ทรงสันตติในคานการปกครองฝ่ายพลเรือนเท่าใดนัก และอีกประการหนึ่งพระองค์
มิได้เตรียมพระองค์ที่จะเป็นพระเจ้าแผ่นดินเลย ควดยเหตุที่ทรงเป็นพระราชโอรส
องค์เล็กของสมเด็จพระปิยมหาราชเจ้า และเป็นองค์สุดท้ายของสมเด็จพระนาง
เจ้าเสาวภาผ่องศรี พระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ มีสมเด็จพระเชษฐาธิราช
อยู่หลายพระองค์ คือ สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวงษ์พิชฌัญญูโลกประชานาถ สมเด็จพระเจ้าฟ
้ามหาวงษ์นครราชสีมา (เจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ) และสมเด็จพระเจ้าฟ้ามห
เมศวรบุรณอินทราชัย (เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก) จึงมิได้เคยมีผู้คำนึงถึงว่าพระองค์
จะต้องเป็นรัชทายาทรับสิริราชสมบัติสืบสันตติวงศ์เป็นพระมหากษัตริย์แห่งจักรีบรม
มหาราชวงศ์นั้น ดังนั้น เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวสวรรคต และ
มิได้ทรงมีพระโอรสไว้สืบราชสมบัติ ทั้งสมเด็จพระเชษฐาธิราชทุกพระองค์ต่างก็
ทิวงคตตาม ๆ กันก่อนทั้งสิ้น ราชการะอันหนักที่จะเลี้ยงมีพน จึงตกอยู่กับพระองค์
ทั้ง ๆ ที่มีไคทรงมีเวลาเตรียมการมาก่อนเลย

การตั้งอภิรัฐมนตรี และองคมนตรีสภา และการปกครองแบบเทศบาลที่หัวหิน

ควดยการที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงได้รับการอบรมใน
ทางประชาธิปไตยแบบอังกฤษมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ทำให้พระองค์มิได้ทรง
ใช้พระราชอำนาจอย่างเต็มที่แต่เพียงพระองค์เดียว องคมนตรีสภาได้มีส่วนร่วม
ในการถวาคำปรึกษา นอกจากนั้นยังได้ทรงตั้งอภิรัฐมนตรีสภาเป็นสภาที่ปรึกษา
ชั้นอีกสภาหนึ่ง เพื่อฟังความคิดเห็นของกนหมุมมาก ดังจะเห็นได้จากพระราชดำรัส
ต่อไปนี้

เราคิดเห็นว่า ตามราชประเพณีซึ่งมีอยู่ในบัดนี้ พระเจ้าแผ่นดินมี
มนตรีสำหรับเป็นที่ทรงปรึกษาหารือสองคณะด้วยกัน คือ องคมนตรี
ซึ่งทรงตั้งไว้เป็นจำนวนมาก สำหรับทรงปรึกษากิจการพิเศษอันเกิดขึ้น
ฉะเพาะอย่างคณะ ๑ กับเสนาบดีสภาผู้บังคับบัญชาราชการกระทรวง
ต่าง ๆ มีจำนวนหย่อนยี่สิบ สำหรับทรงปรึกษาหารือราชการอันกำหนด

ไว้เป็นหน้าที่ในกระทรวงนั้น ๆ คณะ ๑ แต่ยังมีราชการอีกอย่าง
หนึ่งซึ่งเป็นการสำคัญอย่างยิ่ง กล่าวคือ ที่จะคิดให้กิจการตลอดจน
รัฐบาลนโยบายของรัฐบาลเป็นอุปการะอันหนึ่งอันเดียวกันทุก
กระทรวงทบวงกรม แรกก่อนมาตกอยู่แต่ตามพระบรมราชวินิจฉัย
แม้พระราชประสงค์จะทรงปรึกษาหารือผู้อื่นก็ได้อาศัยแต่เสนาบดี
สภา เราเห็นว่า ยังไม่เหมาะ เพราะเหตุที่เสนาบดีสภา สมาชิก
ตั้งตามตำแหน่งกระทรวงมีอำนาจมากน้อยต่าง ๑ และล้วนเป็น
เจาหน้าที่เฉพาะกิจการกระทรวงใดกระทรวงหนึ่งนั้นอีกอย่าง ๑
เราจึงคิดจะตั้งมนตรีชั้นใหม่อีกคณะหนึ่งเรียกว่า "อภิรัฐมนตรีสภา"
ให้มีจำนวนสมาชิกแน่นอน สำหรับพระเจ้าแผ่นดินทรงปรึกษาราช
การทั้งปวงเป็นนิจ เพื่อจะได้เป็นกำลังแก่การที่ทรงพระราชวินิจฉัย
ราชการทั้งปวง ๒๔๔

การเลือกสมาชิกอภิรัฐมนตรีสภาจำเป็นต้องพิถีพิถันมาก เพราะ "ผู้
ซึ่งสมควรจะเป็นสมาชิกจำต้องเป็นผู้ซึ่งมีความคุ้นเคยและชำนาญงานราชการ
มากมาแต่ก่อน และประกอบด้วยเกียรติคุณทั้งความสามารถ สมควรเป็น
ที่ทรงไว้วางพระราชหฤทัยของพระเจ้าแผ่นดินตลอดจนมหาชนทั้งหลาย" ๒๔๕
เมื่อคุณสมบัติดังกล่าวที่ใดดำรงตำแหน่งสมาชิกสภานี้ คือ สมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรม
พระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช สมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมหลวงนครสวรรค์พิณิต
สมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมพระนริศรานุวัดติวงศ์ กรมพระกำแพงราชานุภาพ และ
กรมพระจันทบุรีนฤนาถ เจ้านายทั้ง ๕ พระองค์นี้ "ไต่ทรงรับราชการในตำแหน่ง

๒๔๔

พระราชดำรัสทรงตั้งอภิรัฐมนตรีสภา, หน้า ๒๓๑-๒๓๒

๒๔๕

เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๒

สำคัญมาแต่รัชกาลที่ ๕ เคยเป็นที่ทรงไว้วางพระราชหฤทัย ทั้งใ้คุณเคยทราบ
กระแสพระราชดำริและพระบรมราโชบายของสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงมาแต่
ก่อน ล้วนทรงปรีชาสามารถและมีเกียรติคุณจะหาผู้อื่นเสมอเหมือนได้โดยยาก"^{๒๕๖}
อย่างไรก็ดี ถ้าได้มีการแต่งตั้งข้าราชการที่มีใจเป็นเชื่อพระวงศ์เป็นสมาชิก
ของสภานี้ปะปนอยู่ด้วย ก็จะเป็นการดีกว่านี้

การที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตั้งสภาที่ปรึกษาเพื่อฟัง
ความคิดเห็นของผู้นั้น เป็นการลดพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในระบอบ
สมบูรณาญาสิทธิราชย์ด้วยพระองค์เอง และโน้มนำไปสู่การกระจายพระราชอำนาจ
จนนำไปสู่ระบอบประชาธิปไตย พระราชกรณียกิจประการนี้ยอมแสดงให้เห็น
ว่าพระองค์ทรงพร้อมอยู่เสมอที่จะมอบพระราชอำนาจพระราชนานแก่มหา
ราชครูของพระองค์ หากแต่อุปสรรคบางประการก็กั้นมิให้พระองค์สามารถ
ดำเนินงานได้โดยฉับพลัน นั่นก็คือ การศึกษาของประชาชนยังไม่ดีพอ ซึ่งใน
เรื่องนี้แม้แต่ว่าต่างประเทศก็ยังคงยอมรับว่าเป็นความจริง เวลส์ กล่าวหา

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์องค์ปัจจุบันนี้
ทรงมีพระราชประสงค์โดยไม่มีข้อยกเว้นในการที่จะทำประโยชน์อย่าง
ดีที่สุดให้แก่ประชาราษฎร์ของพระองค์ก่อนสิ่งอื่นทั้งหมด และแม้ว่าพระ
องค์จะเพียงแต่ตั้งอุทิสถมนตรีสภา ซึ่งสมาชิกของสภานี้เป็นพระบรมวง
ศานุวงศ์ทั้งนั้น ไม่ต้องสงสัยเลยว่า พระองค์ทรงมีพระราชดำริในการ
นำระบบการปกครองแบบยูแทนมาไซในที่สุดในพื้นที่ที่ราษฎรได้รับการ
ศึกษาเหมาะสมสำหรับการปกครองแบบนั้น ในปัจจุบันนี้ราษฎรส่วนใหญ่
ยังไม่พร้อมเลยทีเดียว และก็เป็นที่หวัง ๆ ว่า จะมีการนำเอาการ

ปกครองแบบนี้มาใช้ในอนาคตอันใกล้

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริว่า พระราชบัญญัติว่าด้วยองคมนตรี จุดศักราช ๑๒๓๖ ซึ่งเรียกว่า พระราชบัญญัติ ปรีวีเคานซิล คือที่ปรึกษาในพระองค์นั้นเป็นบทบัญญัติและระเบียบการที่ล้าสมัย ไม่เหมาะที่จะใช้ในัจจุบัน จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราช บัญญัติว่าด้วยองคมนตรีขึ้นใหม่ เมื่อวันที่ ๒ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๐ กำหนดว่า "พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินจะทรงเลือกสรรบุคคลใด ๆ ซึ่งมีสัญชาติเป็น ไทย และซึ่งทรงพระราชดำริเห็นว่า เป็นผู้ทรงคุณวุฒิสามารถ และทรงคุณธรรม สมควรเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัย ตั้งขึ้นไว้เป็นองคมนตรี"^{๒๔๘} หน้าที่ของ

๒๔๗

H.G. Quaritch Wales, "Siam and its Rulers - The Growth of New Idea", The Times No. 46, 170 (27 June, 1932), p.11.

"...The present monarch, King Prajadhipok, is no excep- tion in his desire to further the best interests of his subjects be- fore all else, and though he only went so far as to establish a Supreme Council of State, of which his own princely relatives were the only members, there is no doubt that he had in view the eventual introduc- tion of a system of representative government as soon as the people were more fitted for it by education. At present the great majority of them are by no means fitted for it, and one can only view the possi- bility of its introduction in the near future with apprehension..."

๒๔๘

"พระราชบัญญัติองคมนตรี พ.ศ. ๒๔๗๐", ใน เสถียร ลายลักษณ์ และคณะอื่น ๆ, ผู้รวบรวม, ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๔๐ (พระนคร: ม.ป.ท., ๒๔๗๗), หน้า ๑๗๔

องคมนตรีก็

เมื่อใดโปรดเกล้า ฯ พระราชทานขอความไต่ลงมาให้ปรึกษาแล้ว
สภากรรมการองคมนตรีมีอำนาจและหน้าที่ที่จะประชุมปรึกษาหารือ
แสดงความเห็นโต้เถียง และทำความตกลงในข้อนั้นได้

อนึ่ง ถ้ากรรมการองคมนตรีมีจำนวนไม่น้อยกว่าหกคนพร้อมกัน
เขาชื่อทำหน้าที่ยื่นต่อนายกแห่งสภากรรมการองคมนตรีว่า มีขอ
ความสำคัญเกี่ยวกับสวัสดิภาพแห่งบ้านเมืองและประชาชน อันควร
จะไต่ประชุมปรึกษาถวายเป็นเหตุ ให้สถานายกนำความขึ้น
กราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต เพื่อให้
ปรึกษากันได้

สภากรรมการองคมนตรีมีอำนาจเชิญเจ้ากระทรวงทบวงการทั้ง
หลายให้ชี้แจงขอความอันจะเป็นคุณประโยชน์แก่การประชุมนั้น
หรือจะเชิญผู้หนึ่งผู้ใดใหม่มาชี้แจง หรือแสดงความเห็นต่อที่ประชุม เพื่อ
ประกอบขอปรึกษาหารือกันได้ ๒๔๙

การปรับปรุงองคมนตรีสภาของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
นี้เป็นไปในรูปของรัฐสภาสมัยใหม่ มีการลงคะแนนโดยอาศัยเสียงข้างมาก
ปรากฏในมาตรา ๒๖ ของพระราชดำรัสฉบับนี้ คือ

"การลงมติวินิจฉัยขอปรึกษานั้นท่านให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็น
ประมาณ กรรมการขององคมนตรีองค์หนึ่งยอมมีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้ามี
จำนวนเสียงลงคะแนนเท่ากัน ให้สถานายกหรือผู้เป็นประธานออกเสียงเพิ่มขึ้นได้
อีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด" ๒๕๐

๒๔๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๖

๒๕๐ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๘

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริเกี่ยวกับการสถาปนาองคมนตรีสภาขึ้นใหม่นี้ว่า

โดยผ่านคณะกรรมการนี้ พระองค์จะทรงสามารถเข้าพระทัยถึงความกีดกันของประชาชนไคมากขึ้น และองคมนตรีบางคนก็จะได้มีโอกาสแสดงความริเริ่ม และโดยทั่ว ๆ ไปแล้วก็จะโคความชำนาญในทางการเมือง... แมว่าจะมีโคทรงถูกบังคับให้ทรงทำเช่นนั้น พระองค์ก็ทรงยินดีรับฟังคำแนะนำของคณะที่ปรึกษาเหล่านั้น ซึ่งอาจจะพิจารณาโคว่า เป็นโคราร่างของรัฐธรรมนูญ ๒๕๑

นอกจากจะทรงตั้งอภิรัฐมนตรีสภาและองคมนตรีสภาแล้ว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวยังโคทรงทดลองการปกครองแบบเทศบาล เพื่อให้ราษฎรโคเรียนการปกครองตนเอง เป็นการฝึกประชาธิปไตย โคทรงตราพระราชบัญญัติการจักบำรุงสถานที่ชายทะเลทิศตะวันตกเมื่อวันที่ ๒๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ โดยจักตั้งสภาจักบำรุงสถานที่ชายทะเลตะวันตกขึ้นในแถบชายทะเล มีอาณาเขตตั้งแต่ตำบลชะอำไปจนถึงหัวหิน สภานี้กฎหมายกำหนดให้เป็นนิติบุคคล วัตถุประสงค์ของการตั้งสภานี้

๒๕๑

Virginia Thompson, p. 57.

"...through this committee the king would have access to wider range of public opinion, and that it would give some of the Councillors a chance to show initiative and generally to gain experience in political life... Though not compelled to do so, the king listen gladly to the suggestions of these advisory bodies, which were regarded as the framework of a constitution..."

เพื่อจัดบำรุงท้องที่บางแห่งตามชายทะเลทิศตะวันตกภายในเขตที่กำหนดไว้ เพื่อจัดทำใหม่ขึ้นและแก้ไขบำรุงการคมนาคม การประปา ไฟฟ้า ออกแบบ แผนผังโครงการสำหรับเมือง การปลูกสร้างโรงเรียนและการโยธา อย่างอื่นภายในเขตนั้น ๆ ให้ดียิ่งขึ้น ๒๕๕๒

รายได้ของสถานีได้มาจากจังกอบตามพระราชบัญญัติจังกอบในเขตจัด บำรุงสถานที่ชายทะเลทิศตะวันตก ที่ว่า "บรรดาที่ดินและโรงเรียนภายในเขตซึ่ง ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการจัดบำรุงสถานที่ชายทะเลทิศตะวันตกพุทธศักราช ๒๔๖๘ นั้นให้เสียจังกอบเป็นรายปี" ๒๕๕๓

อย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่บริหารของสถานีมิได้เป็นผู้ที่ราษฎร เลือกตั้งขึ้น แต่เป็นข้าราชการที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง และในเมื่อจะทำการกำหนดอัตรา ใหม่ในการเก็บภาษี เรือ โรงงาน และภาษีอากรอย่างอื่น เพื่อนำมาใช้บำรุง รักษาถนนหนทาง การประปา และไฟฟ้า ก็ต้องนำความขึ้นกราบทูลพระกรุณา ขอร้องพระราชทานพระบรมราชานุญาตเสียก่อน สถานีจึงไม่ผลในการปกครองตน เองในแง่ที่ว่า เก็บภาษีจากคนในท้องถิ่นนั้นเพื่อนำมาบำรุงความเจริญท้องถิ่น ของตนเอง

๒๕๕๒ "พระราชบัญญัติการจัดบำรุงสถานที่ชายทะเลทิศตะวันตก พุทธศักราช ๒๔๖๘" ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย เล่ม ๔๓ (ตุลาคม, ๒๔๖๘), หน้า ๕๓๕

๒๕๕๓ "พระราชบัญญัติจังกอบในเขตจัดบำรุงสถานที่ชายทะเล ทิศตะวันตก" ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย เล่ม ๔๕ (สิงหาคม, ๒๔๗๑), หน้า ๑๒๓

ในสมัยก่อนบุคคลที่จะเข้ารับราชการนั้นมักเป็นผู้ที่มีสถานบรรดาศักดิ์ และรับราชการสืบเนื่องมาตามตระกูลของตน หรือ ไม่ก็ต้องเป็นผู้ที่พระมหากษัตริย์ ทรงโปรดปรานพิเศษ จึงได้รับพระราชทานยศศักดิ์รับราชการต่อไป มาในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์

มีพระราชประสงค์จะทรงวางระเบียบข้าราชการพลเรือนให้เป็นที่เรียบร้อย ในทางเลือกสรรผู้มีความรู้และความสามารถเข้ารับราชการเป็นอาชีพ ไม่มีกังวลดูการแสวงผลประโยชน์ในทางอื่น ส่วนฝ่ายข้าราชการก็ให้ได้รับประโยชน์ยิ่งขึ้น เนื่องจากความสละพรหมคดียุขาราชการซึ่งมีความสามารถและรอบรู้ในวิถีทางและอธิบายของราชการ กับทั้งหน้าที่และวินัยอันตนพึงรักษาเป็นนิตยกาล ^{๒๕๕}

จึงได้ทรงตราพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ กำหนดไว้ว่า "ผู้สมัคร เขาเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญ ต้องสอบไล่วิชาข้าราชการพลเรือนใด... การสอบไล่วิชาข้าราชการพลเรือนนั้น ให้ใช้วิธีแข่งขัน ผู้สอบไล่ใดคะแนนสูงมีสิทธิที่จะได้รับเลือกเข้ารับราชการก่อน ผู้ใดคะแนนต่ำ" ^{๒๕๕}

การคัดเลือกบุคคลเข้ารับราชการโดยการถือเอาความสามารถเป็นเกณฑ์ "เป็นการยกเลิกระบบเก่า คือระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และระบบคนโปรดของพระมหากษัตริย์... เป็นเครื่องหมายในการสถาปนาอำนาจอธิปไตยแห่งความเสมอภาคโดยการแนะนำหลักการเข้ารับราชการตามความสามารถ

^{๒๕๕} "พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พุทธศักราช ๒๔๗๑", ประกาศพระราชบัญญัติและพระราชกำหนดต่าง ๆ รัชกาลที่ ๗ พ.ศ. ๒๔๗๑ (พระนคร: โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, ม.ป.ท.), หน้า ๕๕๕.

^{๒๕๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕๕ - ๕๕๕

๒๕๖
 ส่วนบุคคล..."

พระราชดำริในการพระราชทานรัฐธรรมนูญ

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชศรัทธาต่อการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง และทรงมีพระราชประสงค์อย่างแรงกล้าที่จะให้ประเทศไทยมีการปกครองตามระบอบนี้ หลักฐานที่แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัด คือ

ในการเสด็จเยี่ยมอเมริกา เมื่อ ค.ศ. ๑๙๓๑ เมื่อได้พระราชทานสัมภาษณ์แก่นักหนังสือพิมพ์ พระองค์ได้ทรงเน้นถึงลักษณะปิตาธิปไตยในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชของไทย พระองค์รับสั่งว่า พระองค์เตรียมการที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ประชากรของพระองค์ แต่ก็เป็นสิ่งที่จะให้จากเบื้องบนมาสู่เบื้องล่าง และไม่ใช่มรดกของการเรี่ยกรองจากมหาชนทั่วไป พระองค์ทรงประกาศว่า เมื่อเสด็จกลับแล้ว พระองค์จะทรงนำการเลือกตั้งโดยมีขอบเขตกำหนดโดยอาศัยสภาเทศบาล ซึ่งอาจจะให้ความชำนาญอย่างกว้างขวาง เพื่อให้พระกระแสนี้รับสั่งเป็นหลักฐานต่อถ้อยแถลงอย่างประชาธิปไตยนั้น พระองค์ได้ทรงสัมผัสพระหัตถ์เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์กับประ

๒๕๖

Choop Karnjanaprakorn, Municipal Government in Thailand as an institution and process of self-government (Bangkok: Thammasat University, 1962, p. 19.

"...turn the old system of the king's despotism and favoritism upside down... It was also a landmark in the establishment of equalitarian ideals by introducing the principle of serving the government according to an individual's ability..."

ชาชนของพระองค์ คือนักเรียนไทยที่กำลังศึกษาอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา

เนื่องจากทรงมีพระราชปณิธานที่มั่นคงเช่นนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงมอบหมายให้ นาย เรมอน ดีวีเวนส์ (Mr. Remon Stevens) ที่ปรึกษาต่างประเทศและพระยาตรีวิศาลวาจา พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญขึ้น แต่เมื่อมีการประชุมในคณะอภิรัฐมนตรี ก็มีผู้คัดค้านว่า ประเทศไทยยังไม่เหมาะแก่การปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ในเรื่องนี้มีผู้ยืนยันว่า

พระองค์ทรงพระราชดำริอยู่ในขณะนี้ ที่จะริเริ่มพระราชทานรัฐธรรมนูญแก่ประชาราษฎร์ของพระองค์ ขาพเจ้าโคทรูบจากพระโอรสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเองว่า พระองค์ได้ทรงถูกยับยั้งจากการกระทำเช่นนั้นโดยพระปิตุลา และพระเชษฐา ผู้ซึ่งไม่สามารถจะทำ

๒๕๗ Virginia Thompson, p. 57.

"... On his visit to America in 1931, the king in his press interviews emphasized the patriarchal nature of Siamese absolutism. He stated that he was prepared to grant a constitution to his people but that it would be given from the top down and not as the result of popular demand. He announced that on his return he would introduce a limited franchise through the channel of municipal councils, whereby widespread political experience might be gained... To give body to his democratic words, the king for the first time in Siamese history shook hands with his subjects - the Siamese students then studying in the United States...

พระองค์ให้เชื่อใคว่าจะมีเหตุร้ายแรงเกิดขึ้น ๒๕๘

การเปลี่ยนแปลงการปกครองและความร่วมมือของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า
เจ้าอยู่หัว

ถึงแม้ว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จะทรงมีพระราชเจตนา
คือต่อประเทศไทย และมีพระราชหฤทัยนิยมในระบอบประชาธิปไตย แต่การที่พระองค์
ยังทรงลาซาอยู่ ไม่พระราชทานรัฐธรรมนูญดังที่ใ้ตรงพระราชดำริไว้ เป็นเหตุให้
ไม่ทันใจบุคคลบางพวก และบุคคลพวกนี้ซึ่งประกอบควยทหารและพลเรือนก็ใครว
รวมกำลังก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

การเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนี้ เนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ
ซึ่งอาจจำแนกได้ดังนี้ คือ

๑. อิทธิพลของความคิดทางการเมืองของประเทศตะวันตกที่ได้หลั่งไหล
เข้าสู่ประเทศไทย ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์
ใ้ตรงส่งเสริมการศึกษาอย่างกว้างขวาง มีการส่งนักเรียนไทยไปศึกษา ณ
ประเทศตะวันตกเป็นจำนวนมาก ครั้นต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงดำเนินพระราชโบายเช่นเดียวกับสมเด็จพระชนกนาถ

๒๕๘

Sir Josiah Crosby, Siam: The Crossroads (London: Hollis
& Carter Ltd., 1945), p. 78

"...he actually thought of granting to his subjects a
Constitution upon his own initiative. Yet I had it from the King's
lips that he was dissuaded from doing so by his uncles and brothers, who
could not bring themselves to believe that there was anything untoward
in the air..."

ของพระองค์ ดังนั้น จึงมีนักศึกษาไทยที่ได้ไปศึกษาที่ต่างประเทศมากขึ้น บุคคลเหล่านี้เมื่อกลับมาก็นำความคิดทางการปกครองของประเทศทางตะวันตกมาด้วย และได้นำความคิดเห็นเหล่านี้ไปเผยแพร่ต่อไป อิทธิพลเหล่านี้ก็เคยปรากฏมาแล้วในประเทศจีน เกาหลี และอิหร่าน พวกนี้มีความเห็นว่าประเทศตะวันตกหรือแม้แต่ประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง เช่น จีน ญี่ปุ่น ก็ได้เปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยแล้ว จึงคิดว่าเมืองไทยควรจะเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศ ให้ทัดเทียมกับประเทศเพื่อนบ้านบาง

๒. ความไม่พอใจในพระบรมราชโองบายของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว สืบเนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ เพื่อที่จะหาทางแก้ไขความเดือดร้อน พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงจำเป็นที่จะต้องคัดทอนรายจ่ายของประเทศ ทรงพระราชดำริว่า ราชการบางแห่งมีคนเกินมากเกินไป จึงได้ทรงลดข้าราชการบางท่านออกเสีย หรือไม่ก็ทรงลดเงินเดือน การปลดข้าราชการออกนี้ ก่อให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ข้าราชการเป็นอันมาก นอกจากนี้ ข้าราชการหนุ่ม ๆ ... ยังได้คิดอย่างมากมายถึงนโยบายของพระมหากษัตริย์ที่วางใจในเจ้านายชั้นสูง ในการบรรจุคนเข้ารับตำแหน่งสูง ๆ ในรัฐบาล อภิรัฐมนตรีและเสนาบดีส่วนมากเป็นเจ้านาย และตำแหน่งสำคัญในกองทัพก็ให้แก่เจ้านายทั้งสิ้น... คนหนุ่มไทยที่ใฝ่รับการศึกษามีความเห็นว่ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงก่อกองอิทธิพลของพระบรมวงศานุวงศ์ของพระองค์อย่างสิ้นเชิง ๒๕๕

๒๕๘

Walter F. Vella, p.359

"...The young official, ... were also highly critical of the King's policy of relying on high princes to fill the top positions in the government. Most of the members of the Supreme Council and the Cabinet were members of the royal family, and key positions in the army were given only to princes... Prachathipok seemed to the young educated Thai to be completely under the control of his royal relatives..."

ถึงแม้ว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจะทรงมีน้ำพระทัยที่
แต่ความไม่พอใจในพระบรมวงศานุวงศ์ของพระองค์ ก็เป็นเหตุผลหนึ่งที่น่าไป
สู่การ เปลี่ยนแปลงการปกครอง

๓. ความตกต่ำทางเศรษฐกิจของโลก หลังสงครามโลกครั้งที่
เศรษฐกิจตกต่ำไปทั่วโลกซึ่งมีผลสะท้อนต่อประเทศไทยด้วย เศรษฐกิจใน
ประเทศไทยเริ่มตกต่ำในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ และเริ่มทรุดหนักในปี พ.ศ. ๒๔๗๕
การเงินของประเทศไทยเริ่มฝืด พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรง
ทรงขึ้นภาษีอากรอีกหลายชนิด เป็นเหตุให้ประชาชนเดือดร้อน

ในขณะเดียวกันนั้น ก็มีบุคคลคนหนึ่ง ล้วนแต่ได้รับการศึกษามาจากต่าง
ประเทศ บุคคลพวกนี้ได้ประชุมกันถึงการที่เปลี่ยนแปลงการปกครองเสียใหม่
ให้เหมือนกับอารยประเทศทั้งหลาย อันที่จริงขอความที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า
เจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริว่า จะพระราชทานรัฐธรรมนูญแก่ชาวไทย ก็เป็นที่
ประจักษ์อยู่แก่ใจของบุคคลคณะนี้ แต่การที่พระองค์ยังทรงตั้งเล่ห์พระทัยอยู่นี้ ทำ
ให้คิดว่า การที่จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศไทยให้เป็นระบอบประชา
ธิปไตย ยิ่งนับวันก็จะเลื่อนหายไป บุคคลเหล่านี้จึงได้คิดเปลี่ยนแปลงการปกครองขึ้น

การเปลี่ยนแปลงการปกครองได้เกิดขึ้นอย่างเงี้ยว ๆ เมื่อวันที่ ๒๔
มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ในขณะที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกำลังทรงอยู่
ในระหว่างการเดินทางเสด็จแปรพระราชฐาน ไปประทับที่พระราชวังไกลกังวล ที่คำชะ
หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ คณะก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองซึ่งประกอบด้วย
ทหารบก ทหารเรือและพลเรือน ภายใต้การนำของพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา
(พจน์ พหลโยธิน) พันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ (สละ เอมะศิริ) และพันเอกพระยา
ทรงสุรเดช (เทพ พันธุมเสน) ได้ทำการจับกุมผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
คือ สมเด็จพระเจาพี่ยาเธอ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต พระบรมวงศานุวงศ์ และ
ข้าราชการที่มีตำแหน่งสำคัญ ๆ ไว้เป็นหลักประกัน

สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอกรมพระนครสวรรค์วรพินิตได้ทรงยอมจำนน
การยอมจำนนของพระองค์มีผลสำคัญมาก เป็นการแสดงว่าการปฏิวัติได้ลุกลง
ไปควยดี เนื่องจากพระองค์เป็นเจ้านายที่สำคัญที่สุด ทรงอำนาจเด็ดขาดในการ
สั่งราชการ นอกจากนี้พระองค์ยังเป็นที่เคารพนับถือในราชการทั่วไปทั้งฝ่าย
ทหารและพลเรือน เมื่อทรงถูกเชิญไว้เป็นคู่ประกันเช่นนั้น สมเด็จพระเจ้าพี่
ยาเธอกรมพระนครสวรรค์วรพินิต ก็ต้องทรงยอมออกแถลงการณ์ให้ราษฎรอยู่ใน
ความสงบ

ในการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนี้ คณะราษฎรได้ออกแถลงการณ์แก่
ประชาชนว่า การปกครองซึ่งคณะราษฎรจะพึงกระทำก็คือ

๑. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่นเอกราชในการ เมือง
ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง

๒. จะต้องรักษาความปลอดภัยในประเทศให้การประทุษร้าย เยอะเกินลด
น้อยลงให้มาก

๓. จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาล
ใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้
ราษฎรอคอยยาก

๔. จะต้องให้ราษฎรได้มีสิทธิเสมอภาคกัน

๕. จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความอิสระ เมื่อเสรีภาพนี้ไม่ขัด
ต่อหลัก ๔ ประการดังกล่าวข้างตน

๖. จะต้องให้การศึกษาย่างเต็มที่แก่ราษฎร

จากประกาศนี้ จะเห็นว่า ความมุ่งหมายของคณะราษฎรในการ เปลี่ยน
แปลงการปกครองครั้งนี้ เป็นเจตนาที่ดี มุ่งที่จะให้ความสงบสุขแก่ราษฎร เป็นข้อใหญ่

เมื่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้เกิดขึ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

โคตรองแสดงนำพระทัยให้เห็นประจักษ์อีกครั้งหนึ่งว่า พระองค์ทรงเป็นผู้นิยมในระบบ
การปกครองประชาธิปไตยอย่างแท้จริง กล่าวคือ เมื่อนาวาตรี หลวงศุภชลาศัย ผู้
บังคับการเรือรบหลวงสุโขทัย นำหนังสือของคณะราษฎรไปทูลเชิญพระองค์ให้เสด็จ
กลับพระนคร และเป็นพระมหากษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญ พระองค์ก็โคตรองยินยอมแต่
โดยดี ด้วยเหตุผลที่ว่า

...ข้าพเจ้าเห็นแก่ความเรียบร้อยของอาณาประชาราษฎร์ ไม่อยากให้เกิด
เลือดเสียเนื้อกัน... และความจริงข้าพเจ้าก็คิดอยู่แล้วจะเปลี่ยนแปลงตาม
ทำนองนี้ คือพระเจ้าแผ่นดินปกครองตามรัฐธรรมนูญ จึงยอมที่จะรับช่วยเป็น
ตัวเชิด เพื่อคุ้มครองการตั้งรัฐบาลใหญ่เป็นรูปตามวิธีเปลี่ยนแปลงตั้งรัฐ
ธรรมนูญโดยสะดวก เพราะวาทาข้าพเจ้าไม่ยอมรับเป็นตัวเชิด นานาประเทศ
คงจะไม่ยอมรับรัฐบาล ซึ่งจะเป็นความลำบากยิ่งขึ้นหลายประการ ความจริง
ตัวข้าพเจ้าเอง ก็ทราบกันอยู่แล้วว่า มีอาการทุพพลภาพ และไม่มีลูกสืบวงศ์
สกุล และจะไม่ทนงานไปนานเท่าใดนัก ทั้งไม่มีความปรารถนามากี่ใหญ่ใฝ่สูง
ใหญ่เกินศักดิ์ และความสามารถที่จะพยุงชาติของเรา ไทเจริญเทียมหนาเขา
บาง พุคมานี้เป็นความจริงใจเสมอ... ๒๖๐

ความร่วมมือของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำ
ให้การเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยสัมฤทธิ์ผล อันที่จริงการ
เปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนี้เป็นเพียงการกระทำของคณะบุคคลกลุ่มหนึ่ง เท่านั้น
มิได้เกิดขึ้นเพราะการเคลื่อนไหวของประชาชนทั้งประเทศ นายแลนคอนกล่าววว่า

...เป็นความจริงที่ว่าการปฏิวัติครั้งนี้ไม่ได้เป็นการเคลื่อนไหวของกลุ่ม
ชาวนาไม่ใคร่เรียกร้องการปฏิวัติ ประชาชนโดยทั่วไปไม่มีความต้องการที่
จะมีการเปลี่ยนแปลงในคณะรัฐบาล การมีคณะผู้แทนราษฎรนั้นก็รู้แก่บุคคล
ที่อยู่ในพระนครเท่านั้น และบุคคลที่มีหัวทางการเมืองเพียงเล็กน้อยในต่าง

จังหวัด ความคิดที่ว่าชาติจะเปลี่ยนเป็นประชาธิปไตย หรือแม่แต่กษัตริย์
 ภายใต้อำนาจรัฐธรรมนูญเหมือนเป็นสิ่งที่เหลือเชื่อในหมู่ประชาชน ประชาชน
 นี้ปลานูที่อาศัยอยู่ตามทุ่งนา ป่า หรือหมู่บ้าน หรือในเมืองเล็ก ๆ อาจตัดจาก
 บัญชีได้ เขาเหล่านั้นมิได้มีส่วนในการเปลี่ยนแปลงซึ่งเกิดขึ้น และในตอน
 แรกก็มีความสนใจเพียงเล็กน้อย... ๒๖๑

ควยเหตุที่ประชาชนส่วนใหญ่มิได้มีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง
 ครั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงยังทรงได้รับความจงรักภักดีจากประ
 ชาชนทั่วไป ถ้าพระองค์จะทรงชักชวน มิทรงยินยอมทำตามคำของคณะราษฎร พระองค์
 ก็ทรงสามารถทำได้ เพราะทรงมีโอกาสอันดี ควยพระองค์มิได้ประทับในพระนคร
 กำลังทหารที่อยู่ตามหัวเมืองที่ยังมีความจงรักภักดีต่อพระองค์ยังมีอยู่ หากว่าพระองค์
 จะทรงมีพระราชโองการให้ต่อสู้ ทหารเหล่านั้นก็คงจะปฏิบัติตามพระบรมราชโองการ

๒๖๑

in

Kenneth Perry Landon, Siam Transition. (Chicago: The Uni-
 versity of Chicago Press, 1939), p. 22.

Certain it is that the revolution was not a mass movement
 of the people. The peasants were not demanding revolution. The average
 citizen was unaware of the need for a change in government. The exis-
 tence of the People's Party was known only to people in Bangkok and to
 a few politically minded Siamese in the provinces. The idea that the
 nation would actually become a democracy, or even a constitutional
 monarchy, seemed absurd to the average citizen. The million of people
 living in field, jungle or village; or in the small towns, can be left
 out of account. They had no part in the actual changes that took place,
 and at first had little interest.

ของพระองค์ เพราะในขณะนั้นยังเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ คณะราษฎรสามารถคุมกำลังในพระนครไว้ได้ก็จริง แต่กำลังทางจังหวัดก็ยังเป็นอิสระอยู่ ทหารตามหัวเมืองถ้ายังมีใจรักสันติจะเข้มาข้างคณะราษฎร ก็คงจะตั้งเลใจอยู่ ถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสใหญ่ และฝ่ายพระองค์เป็นฝ่ายชนะ คณะราษฎรก็ยอมจะกลายเป็นพวกกบฏไป ในเรื่องนี้หนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งกล่าวไว้ว่า "...เราเชื่อว่า แม้วาพระเจ้าอยู่หัวจะทรงปฏิเสธขอเสนอของคณะราษฎร ระบอบกษัตริยาธิปไตยก็จะได้รับการกำจัด" ^{๒๒๒} แต่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวก็มีใจทรงทำเช่นนั้น ทั้งนี้ เพราะพระองค์ทรงมีพระราชนิมิตในระบอบประชาธิปไตย และทรงมีพระราชประสงค์จะพระราชทานรัฐธรรมนูญอยู่แล้ว และเมื่อทรงเห็นว่าคณะราษฎรก็มีจุดประสงค์ของพระราชนิมิตอยู่ จึงมีใจชักขวางเลย ทรงเห็นใจว่า

คณะราษฎร...มีความปรารถนาอันแรงกล้าในอันที่จะแก้ไขจุดความเสื่อมโทรมบางประการของรัฐบาลสยามและชาติไทยให้หายไป แล้วจะพากันจรจรโลงสยามรัฐและชาติไทยให้เจริญรุ่งเรืองวัฒนาถาวรมั่นคงเท่าเทียมกับชาติและประเทศอื่นต่อไป จึงพากันยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินไว้ ^{๒๒๓} ควบความมุ่งหมายจะให้รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินขึ้นเป็นข้อใหญ่...

๒๒๒

"A Constitutional Monarchy", Siam Observer Vol. 62, No. 146 (June, 1932), p.6

"We believe that even if His Majesty had refused to accept the condition of the People's Party, the Monarchical system would have been supported."

๒๒๓

"พระราชกำหนดนิรโทษกรรมในคราวเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน พุทธศักราช ๒๔๗๕, ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย เล่ม ๔๘ (มิถุนายน, ๒๔๗๕), หน้า ๑๒๓ - ๑๒๔

ควยเหตุนี้จึงทรงออกพระราชกำหนดนิรโทษกรรม เมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ เพราะ "ที่ราษฎรคณะนี้กระทำมาเป็นการถูกต้องตามนิยมของเราอยู่ควย และควยเจตนาที่ต่อประเทศชาติอาณาประชาราชนแท ๆ จะหาการกระทำหรือแต่เพียงเจตนาชั่วร้ายแถมแตนอยก็มีใด"

การที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงร่วมมือกับคณะราษฎรเป็นอย่างที่นั้นนับว่าเป็นผลดีแก่คณะราษฎรยิ่งนัก เพราะทำให้ทางประเทศยอมรับรัฐบาลใหม่ที่จะตั้งขึ้นเป็นรัฐบาลที่ถูกถูกต้องตามกฎหมาย และที่สำคัญที่สุดก็คือประชาชนซึ่งส่วนใหญ่ยังจงรักภักดีต่อองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอยู่มาก จะไคมองเห็นเจตนาดีของคณะราษฎร พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวไคทรงยอมทำตามคำขอร้องของคณะราษฎรทุกประการ เช่น เมื่อหลวงประดิษฐมนูธรรมไคนำร่างรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวขึ้นทูลเกล้า ๆ ถวายเพื่อทรงพิจารณา พระองค์ก็ทรงยอมลงพระปรมาภิไธยโดยคี่ ทั้ง ๆ ที่ไม่ทรงพอพระทัยนัก เนื่องจากว่ารัฐธรรมนูญฉบับนั้นไคไคให้สิทธิเสรีภาพในการปกครองตนเองแก่ประชาชนชาวไทยโดยตรงที่เดียว กล่าวคือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรควรจะได้รับเลือกจากราษฎร แต่ตามรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวนี้ กลับปรากฏว่ามีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบ่งออกเป็น ๓ สมัย คือ

สมัยที่ ๑

นับแต่วันไครัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นต้นไปจนกว่าจะถึงเวลาที่สมาชิกในสมัยที่ ๒ จะเข้ารับตำแหน่งไคคณะราษฎรซึ่งมีคณะผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารเป็นผู้ไคอำนาจแทนจ้คตั้งผู้แทนราษฎรชั่วคราวขึ้นเป็นจำนวน ๗๐ นาย เป็นสมาชิกสภา

สมัยที่ ๒

ภายในเวลา ๒ เดือนหรือจนกว่าการจัดประเทศเป็นปกติเรียบร้อย สมาชิกในสภาจะต้องมีบุคคล ๒ ประเภททำกิจการร่วมกันคือ

ประเภทที่ ๑ ผู้แทนซึ่งราษฎรจะได้เลือกขึ้นจังหวัดละ ๑ นาย ถ้าจังหวัดใดมีสมาชิกเกินกว่า ๑๐๐,๐๐๐ คน ให้จังหวัดเลือกผู้แทนเพิ่มขึ้นอีก ๑ นาย ทุก ๆ ๑๐๐,๐๐๐ คน เศษของ ๑๐๐,๐๐๐ ถ้าเกินกว่าครึ่งให้นับเพิ่มขึ้นอีก ๑

ประเภทที่ ๒ ผู้เป็นสมาชิกอยู่แล้วในสมัยที่ ๑ มีจำนวนเท่ากับสมาชิกประเภทที่ ๑ ถ้าจำนวนเกินให้เลือกกินเองว่าผู้ใดจะคงเป็นสมาชิกต่อไป ถ้าจำนวนชาติใหญ่ที่มีตัวอยู่เลือกบุคคลใด ๆ เขาแทนจนครบ

สมัยที่ ๓

เมื่อจำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักรได้แล้ววิชาปถมศึกษาได้เป็นจำนวนเกินกว่าครึ่ง และอย่างชาติองไม่เกิน ๑๑ ปี นับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญนี้ สมาชิกในสภาผู้แทนราษฎรจะต้องเป็นผู้ที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้นเองทั้งสิ้น สมาชิกประเภทที่ ๒ เป็นอันไม่มีอีกต่อไป ๒๖๕

อย่างไรก็ตามพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงเห็นใจคณะราษฎรซึ่งโคขวงชิงอำนาจมาใหม่ ๆ อาจจำเป็นที่จะต้องใช้อำนาจทั้งการปกครองและการอื่น ๆ เพื่อสถาปนาระบบประชาธิปไตยให้คงอยู่ได้ ด้วยพระราชหฤทัยอันทรงเล็งเห็นการณ์ไกลของพระองค์ จึงได้ทรงลงพระปรมาภิไธย ในรัฐธรรมนูญการ

๒๖๕

"พระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๗๕", ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย เล่ม ๔๘ (มิถุนายน, ๒๔๗๕), หน้า ๑๖๘ - ๑๗๐

ปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวฉบับนั้น เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ครั้นถึงวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ จึงได้พระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับถาวรให้แก่ประชาชนชาวไทย

ฐานะของพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตย

การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย ทำให้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ซึ่งแต่เดิมมีอยู่มากมายต้องถูกจำกัดลง แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยก็ยังคงเทอดทูลพระมหากษัตริย์ไว้

ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการ ผู้ใดจะละเมิดมิได้... ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพสยาม... ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติโดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร... ทรงใช้อำนาจบริหารทางคณะรัฐมนตรี... ทรงใช้อำนาจตุลาการทางศาลที่ใดตั้งขึ้นตามกฎหมาย... ๒๖๖

นอกเหนือไปจากนี้

พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะยุบสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้ราษฎรเลือกตั้งสมาชิกใหม่ ในพระราชกฤษฎีกาให้ยุบสภาเช่นนี้ต้องมีกำหนดให้เลือกตั้งสมาชิกใหม่ภายในเก้าสิบวัน

เมื่อสภาผู้แทนราษฎรไต่ถามพระราชบัญญัติสำเร็จแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อใดประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วท่านให้ไซ้บังคับเป็นกฎหมายได้ ...

๒๖๖

"รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม" ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย เล่ม ๔๘ (ธันวาคม, ๒๔๗๕), หน้า ๕๓๔ - ๕๓๕

มาตรา ๓๘ ถ้าพระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยร่างพระราชบัญญัตินั้น จะโดยพระราชทานคืนมายังสภาภายในหนึ่งเดือน นับแต่วันที่นายกรัฐมนตรีนำทูลเกล้า ฯ ถวายก็คืน หรือมิโดยพระราชทานคืนมายังสภาภายในหนึ่งเดือนนั้นก็ดี สภาจะตองปรึกษากันใหม่และออกเสียงลงคะแนนด้วยวิธีเรียกชื่อ ถ้าและสภาลงมติตามเดิมไซร้ ทานให้นำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวายอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระมหากษัตริย์มิได้ทรงลงพระปรมาภิไธยพระราชทานลงมาภายในสิบห้าวันแล้ว ทานใหม่ประกาศพระราชบัญญัตินั้นไซ้บังคับเป็นกฎหมายได้

ในเหตุฉุกเฉินซึ่งจะเรียกประชุมสภาผู้แทนราษฎรให้ทันท่วงทีมิได้ พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ไซ้บังคับตั้งเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

ในคราวประชุมสภาผู้แทนราษฎรต่อไป ทานให้นำพระราชกำหนดนั้นเสนอต่อสภาเพื่ออนุมัติ ถ้าสภาอนุมัติแล้ว พระราชกำหนดนั้นก็เป็พระราชบัญญัติต่อไป ถ้าสภาไม่อนุมัติไซ้ พระราชกำหนดนั้นก็เป็อันตกไป แต่ทั้งนี้ไม่กระทบถึงกิจการที่ใดเป็นไปในระหว่างที่ไซ้พระราชกำหนดนั้น คำอนุมัติและไม่อนุมัติของสภาที่กลาวนี้ ทานว่าให้ทำเป็นพระราชบัญญัติ...

พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการประกาศสงคราม ทำหนังสือสันติภาพสงบศึก และทำหนังสือสัญญาอื่น ๆ กับนานาประเทศ พระมหากษัตริย์ ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะพระราชทานอภัยโทษ^{๒๖๗}

นอกจากคณะราษฎรจะไล่จำกัดอำนาจของพระมหากษัตริย์แล้ว ยังได้ครอบงำอำนาจต่าง ๆ ที่จะเป็กำลังส่งเสริมระบอบราชาธิปไตยใหม่ขึ้นมาได้อีก

^{๒๖๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๔๒ - ๕๔๘

สภาต่าง ๆ ในสมัยเก่าได้ถูกยุบ เช่น อภิรัฐมนตรีสภา และองคมนตรีสภา "นโยบายที่จะกันเจ้านายชั้นสูงออกจากรัฐบาล ก็ได้ถูกกำหนดเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญฉบับถาวร ค.ศ. ๑๙๓๒" ^{๒๖๔} ในมาตรา ๑๑ ของรัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ว่า "พระบรมวงศานุวงศ์ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไปโดยกำเนิดหรือโดยแต่งตั้งก็ตาม ย่อมดำรงอยู่ในฐานะเหนือการเมือง" ^{๒๖๕}

การสละราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในระยะเริ่มแรกของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพยายามปรานีประนีประนอมกับคณะราษฎรเป็นอย่างดี แต่ก็ยังมีเจ้านายบางพระองค์ และบุคคลบางคนที่ไม่พอใจต่อการปกครองตามระบอบใหม่นี้ คอยเห็นว่าคำสั่งแกลงการณของคณะราษฎรเป็นการประณามพระราชวงศ์จักรีมากเกินไป จึงได้ขอประชุมกันเพื่อวางแผนชิงอำนาจ

๒๖๔

Walter F. Vella, p. 368

"...The policy of excluding high princes from the government was made part of the permanent constitution of the 1932..."

๒๖๕

"รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม", ราชกิจจานุเบกษา
แผนกกฎหมาย เล่ม ๔๕, หน้า ๕๓๕

กลับคืน คณะราษฎรก็ทราบการเคลื่อนไหวนี้เป็นอย่างดี แต่ก็ไม่ประสงค์จะทำให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกระทบกระเทือนพระราชฤทัย จึงมิได้ทำการขัดขวางแต่ประการใด ปราบกฏวามุคคละเหล่านี้ได้ดำเนินการเป็นปรปักษ์ต่อคณะราษฎรรุนแรงยิ่งขึ้น คณะราษฎรจึงต้องทำหน้าที่สืบกรามบังคับมณฑลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์ก็ไ้ทรงมี กระแสพระราชดำรัสให้เจ้าพระยาวรวงศ์ เสนาบดีกระทรวงวัง นำพระราชหัตถ์เลข่าไปตักเตือน ถึงกระนั้นก็ไ้มีเหตุการณ์เกิดขึ้นอันนำไปสู่ความรวางานระหว่างพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และคณะราษฎร คือ "ความพยายามของพระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรีคนแรกในระบบรัฐธรรมนูญ ที่จะปกครองอย่างเผด็จการ และกบฏบวรเดชใน ค.ศ. ๑๙๓๓ ก่อให้เกิดความขมขื่นระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์ และรัฐบาล..."^{๒๗๐}

พระยามโนปกรณนิติธาดา (ก้อน หุตะสิงห์) ได้รับเลือกให้เป็นประธานคณะกรรมการราษฎร ซึ่งมีตำแหน่งเทียบเท่านายกรัฐมนตรี การที่คณะราษฎรเลือกพระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นประธานคณะกรรมการราษฎร ทั้ง ๆ ที่ท่านผู้นี้มิได้เป็นพวกของคณะก่อการก็เพื่อแสดงความบริสุทธิ์ใจว่า คณะราษฎรมีความหวังดีต่อประเทศชาติจริง ๆ ไม่ใช่จะหวังเป็นใหญ่เป็นโตในระหว่างพวกกันเอง

ต่อมารัฐบาลไ้มีมติให้หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) จัดร่างเค้าโครงเศรษฐกิจขึ้น แต่เมื่อหลวงประดิษฐมนูธรรม ได้นำเค้าโครง

๒๗๐

David A. Wilson, Politics in Thailand. (Ithaca: Cornell University Press, 1962), p.113

"...The attempt of Phraya Mano, the first constitutional Prime Minister, to rule by decree and the Baworadet rebellion in 1933 embittered the relations between king and government..."

เศรษฐกิจที่ตนวางขึ้นนั้นเสนอต่อคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๕
ปรากฏว่าในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีได้มีความเห็นเป็นสองฝ่าย ฝ่ายมากอันมีพระยา
มโนปกรณ์นิติธาดาเป็นผู้นำ ยืนยันว่าเป็นความคิดแนวคอมมิวนิสต์ แต่ก็มีพวกหนุ่ม ๆ
ซึ่งอยู่ในหมู่น้อย แยกแพนหลวงประดิษฐมนูธรรม พระยามโนปกรณ์นิติธาดา นำโครงการ
การนั้นขึ้นพูดเถลา ๆ ถวาย เมื่อทรงพิจารณาแล้วก็ทรงเห็นว่าโครงการนั้นเขา
รูปคอมมิวนิสต์ พระยามโนปกรณ์นิติธาดา นำพระราชวิจารณ์นั้นออกพิมพ์แจก "จึง
ออกจะแปลกที่ท่านมิได้คิดว่าการกระทำเช่นนั้นชักรักกับหลักอันรับรองกันทั่วไปว่า
ในการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ คำชี้แจงตกเกือบทั้งซึ่งพระมหากษัตริย์มี
สิทธิจะพระราชทานแก่รัฐมนตรีนั้นคงถือเป็นความลับ ประชาชนทั่วไปย่อมจะทราบ
ไม่ได้" ๒๗๑

เมื่อเหตุการณ์ดำเนินไปเช่นนั้น วิฤทธิการทางการเมืองจึงอุบัติขึ้นทันที
ในสภาผู้แทนราษฎร ได้มีกำลังทหารส่วนหนึ่งของฝ่ายพระยามโนปกรณ์นิติธาดา
เขา ตรวจคนการพกป็นของพวกสมาชิกสภา ก่อนจะเข้าที่ประชุม ส่วนหลวงประดิษฐ์
มนูธรรมนั้น ไคลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรี และเดินทางออกจากประเทศไทยไม่
มีกำหนดเวลา ครั้นต่อมาในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖ พระยามโนปกรณ์
นิติธาดา ได้ทำการปิดสภา

นับตั้งแต่นั้นพระยามโนปกรณ์นิติธาดา ก็ปกครองประเทศโดยออกพระราช
กฤษฎีกาควยการสนับสนุนของนายทหารผู้มีบทบาทสำคัญทั้งสอง คือพระยา
พหลพลพยุหเสนา และพระยาทรงสุรเดช แต่ในไม่ช่าทานทั้งสองถูกล้มลา
ออกเสียจากตำแหน่งรัฐมนตรี และตำแหน่งผู้บัญชาการ และรองผู้บัญชา
การทหารบกอีกควย ซึ่งน่าจะเป็นขอวิตกวาเหตุการณ์จะไม่เรียบร้อย แต่

มีผู้ยืนยันต่อพระยามโนปกรณนิติธาดาว่าไม่เป็นไร ใ้ใจกองทัพบุกได้ พระยามโนปกรณนิติธาดา ก็รับใบเต้าออกของท่านทั้งสองโดยไม่วิวติงวิถิกอย่างใด มีหน้าช้ำท่านยังกล้าตั้งนายพลนอกราชการคนหนึ่งที่มีใ้ใจ เป็นพวกผู้ก่อการ ใ้ใจเป็นผู้บัญชาการทหารบกแทนผู้ที่นิยมระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ยกยอใ้ใจ ออกคิดไมใ้ใจว่าภายในไม้ชาพระเจ้ายุหิวจะทรงกลับเป็นพระมหากษัตริย์สมบูรณาญาสิทธิราชย์อีก ^{๒๕๒}

อันที่จริงจุดประสงค์ของพระยามโนปกรณนิติธาดาก็เพียงใ้ใจจะ "หาทางใ้ใจจะปลดแกรัฐบาลจากการควบคุมของนายปรีดี และคณะพรรคของเขา... แต่พระยามโนปกรณนิติธาดา ใ้ใจทำการไกลเกินไปโดยปิดสมัยประชุมสภา และมีท่าใ้ใจถือการปกครองแบบเผด็จการมากขึ้นทุกใ้ใจ" ^{๒๕๓}

ควยเหตุนี้ พันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา จึงใ้ใจทำการยึดอำนาจบังคับใ้ใจ คณะรัฐมนตรีของพระยามโนปกรณนิติธาดาลอกทั้งคณะ เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖ และใ้ใจสั่งปิดสภาผู้แทนราษฎร พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงใ้ใจโปรดเกล้า ใ้ใจให้พันเอกพระยาพลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรีของคณะราษฎรชุดใหม่ใ้ใจใ้ใจตั้งขึ้น นับใ้ใจว่าคณะราษฎร ใ้ใจใ้ใจอำนาจกลับคืนมาอีกวาระหนึ่ง

ต่อมาในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ ในขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จแปรพระราชฐานไปประทับที่หัวหิน พระองค์เจ้าบวรเดชกับพระยาสิทธิ

^{๒๕๒} เรื่องใ้ใจเดียวกัน, หน้า ๓๐๔ - ๓๐๕

^{๒๕๓} D.G.E. Hall, p. 678

"...sought to free his government from the control of Pridi and his group. But P'ya Manopakorn went too far by securing a prorogation of the Assembly and assuming a more and more dictatorial attitude..."

พวก คุ่มทหารหัวเมืองรวมกำลังเข้าสู่พระนคร มีคำแถลงการณ์ว่า จะมาช่วย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้หลุดพ้นจากคณะราษฎร และจะตั้งรัฐบาลใหม่อัน มีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นประมุข และมีรัฐธรรมนูญตามหลักประชาธิปไตย จริง ๆ ทางฝ่ายหัวเมืองหวังว่า กองทหารในพระนครบางกองจะเขาควย แต่ ก็ไม่ใคร่สมความหวัง พันโทหลวงพิบูลสงคราม (แปลก ชีตตสังคะ) เป็นคนสำคัญ ในการคุ้มทหารป้องกันพระนคร นับตั้งแต่นั้นมาชื่อเสียงและอิทธิพลของพันโท หลวงพิบูลสงครามภายในคณะราษฎรก็สูงขึ้นอีก เพราะป้องกันพระนครไว้ได้สำเร็จ พันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา ได้ออกแถลงการณ์ทางวิทยุย่ออายุเสมอว่า ท่านเป็น นายกรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเรียกอีกฝ่ายว่า พวกกบฏ

"ตลอดระยะเวลาที่มีวิกฤตการณ์นี้ พระเจ้าอยู่หัวได้วางพระองค์เป็น กลาง"^{๒๗๕} พระองค์ได้เสด็จไปประทับที่จังหวัดสงขลา ในที่สุดฝ่ายกบฏก็เป็น ฝ่ายพ่ายแพ้ นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา คณะราษฎรก็ไม่ค่อยจะมีความไว้วางใจในพระ บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนัก เนื่องจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งสองครั้ง คือ การ บิดสภาของพระยามโนปกรณนิติธาดา และกบฏบวรเดช ล้วนแต่เป็นการกระทำของ พวกที่นิยมระบอบกษัตริย์ไทยทั้งสิ้น ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมทั้งสมเด็จพระบรมราชินี ได้เสด็จออกจากกรุง- เทพฯ เพื่อไปทำการรักษาพระเนตรที่ประเทศอังกฤษ

นับตั้งแต่เสด็จออกมาจากพระนคร พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ทรงมีเรื่องขัดแย้งกับรัฐบาลอยู่ตลอดเวลา คือ ไม่ทรงพอพระทัยที่คณะการเมือง

^{๒๗๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘๘

Throughout the crisis the king had maintained a neutral attitude.

ปกครองประเทศ ซึ่งเป็นการขัดต่อหลักปกครองตามระบอบประชาธิปไตย แม้แต่
ชาวต่างประเทศก็ยังเห็นพ้องกับพระองค์ในเรื่อง "สยามไม่ได้เป็นประชาธิปไตย
ในเมื่อประเทศมิได้มีรัฐบาลซึ่งได้รับอำนาจของตนจากความยินยอมของผู้ใดการ
ปกครอง พระเจ้าอยู่หัวทรงถูกเมื่อรับสั่งว่า รัฐบาลเป็น รัฐบาลโดยคณะ มาก
กว่าจะเป็น รัฐบาลโดยประชาชน" ^{๒๗๕}

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริว่า
การที่พระราชทานรัฐธรรมนูญให้ในคราวนั้นก็โดยทรงเชื่อว่ากิจการ
ทุกอย่างจะดำเนินไปอย่างระบอบภายในอังกฤษเขา แต่เท่าที่ใดเขาน
มาโดยทรงสังเกตเห็นว่ามิได้เป็นไปอย่าง democratic เช่นอย่าง
สมาชิกสภาประเภทที่ ๒ มิได้เลือกจากพวกที่มีคุณวุฒิความรู กลับ
เลือกจากบุคคลในคณะและผิดความประสงค์ซึ่งมิได้เลือกตั้งจากบุคคล
ซึ่งทรงคุณวุฒิสมควรที่จะมาเป็นครูประเภทที่ ๑ ^{๒๗๖}

๒๗๕

Kenneth Perry Landon, p. 41

"...Siam was not, then, a democracy, since it did not
have a government which derived its power from 'the consent of the
governed'. The king was correct when he said that the government
was 'government - by - a - party' rather than 'government - by -
a - people."

๒๗๖

"บันทึกยกการเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวครั้งที่ ๑ เมื่อ
วันที่ ๑๒ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗, ใน แถลงการณ์เรื่องพระบาทสมเด็จพระ
พระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสละราชสมบัติ (พระนคร:
โรงพิมพ์ศรีกรุง, ๒๔๗๘), หน้า ๒๑ - ๒๒

พระองค์ทรงพระราชดำริว่าการตั้งสมาชิกประเภทที่ ๒ ที่มีแต่พวก
กอกการเป็นส่วนใหญ่ มีส่วนทำให้เกิดการจลาจลระส่ำระสายในบ้านเมือง
และรัฐบาลก็ต้องใช้วิธีการประทัดประหาร และปราบปรามอย่างเข้มแข็งอยู่
เรื่อยไป เป็นที่หวาดเสียวแก่ประชาชน ทำให้รู้สึกว่าการปกครองบ้านเมืองไม่
มีความมั่นคง ผลของการระส่ำระสายเหล่านี้ ทำให้ความเสียหายแก่การค้าและ
ความเจริญ

อีกประการหนึ่ง ทรงมีพระราชดำริในพระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญ
ว่า "พระราชบัญญัตินี้เป็นการกักขัง และตัดไม่ให้บุคคลแสดงความคิดเห็น
เมื่อมีเรื่องขึ้นก็ไม่ให้โอกาสจำเลยสักดีในโรงศาล เมื่อผู้ใดออกความคิดเห็น
เห็นขัดต่อรัฐบาล ฯ ก็หาว่าคิดร้ายต่อรัฐบาล" ^{๒๗๗}

อนึ่ง พระองค์ไม่ทรงพอพระทัยที่ประชาชนไม่มีเสรีภาพเท่าที่ควร โดย
ตามที่เป็นมาแล้ว หนังสือพิมพ์ที่พูดอะไรไม่เป็นที่พอใจของรัฐบาล หรือคัดค้าน
นโยบายของรัฐบาลก็ต้องปิด ราษฎรยังไม่มีเสรีภาพที่จะประชุมโดยเปิดเผย และ
ตั้งสมาคม

นอกจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังได้ทรงสังเกตว่า
รัฐบาลและสภามุแทนราษฎร โดยมากรู้สึกแน่ใจว่าไม่จำเป็นจะต้องปรา
ถึพระนามของพระองค์ ไม่วาในเรื่องใด ๆ พอใจที่จะขัดพระราชดำริ
เสียทุกอย่าง ถ้าหากรัฐบาลมีประสงค์จะประสานงานต่อพระองค์ด้วย
ดีแล้ว คงจะกราบบังคมทูลปรึกษาหารือที่จะดำเนินการอันสำคัญไป ถา
ใดว่าคั้งนั้นความยุ่งยากอย่างหนึ่งอย่างใดก็จะไม่เกิดขึ้นใด แต่รัฐบาล
มิได้ทำคั้งนั้น การใด ๆ รัฐบาลทำไปจนถึงที่สุดเสร็จเสียแล้วจึงกราบ

บังคมทูลพระกรุณา ไม่มีทางที่จะทรงทักท้วงให้แก้ไขโดยกระแสนพระ
ราชดำริอย่างใดอย่างหนึ่งใด ^{๒๗๘}

เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว พระองค์จึงทรงสมักรพระราชหฤทัยที่จะทรงสละ
ราชสมบัติ พระราชทานโอกาสที่จะให้จัดตั้งพระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่ที่จะ
ประสานงานกับรัฐบาลได้โดยเรียบร้อย

เมื่อรัฐบาลทางพระนครทราบเรื่องนี้ก็ได้อัญเชิญมาเจรจาปราถนาประ
ยอมกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แต่ก็มีใครเป็นผลสำเร็จเนื่องจากพระองค์
ทรงยืนยันว่ารัฐบาลคณะราษฎร มิได้ปกครองประเทศให้เป็นไปตามวิถีทางของ
ประชาธิปไตย แต่คณะรัฐบาลก็ยังยืนยันว่าตนได้กระทำไปตามขอบควมระบอบ
ประชาธิปไตย และวิถีทางแห่งรัฐธรรมนูญ ในที่สุดพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า
เจ้าอยู่หัว ก็ทรงเห็นว่รัฐบาลมิได้ปฏิบัติให้เป็นไปตามพระราชประสงค์ของ
พระองค์ จึงได้ทรงมีพระราชหัตถเลขาขอสละราชสมบัติทันที

เมื่อพระยาพหล ฯ และพรรคพวกได้ยึดอำนาจโดยใช้อำนาจทหาร เมื่อวันที่
๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยมีหนังสือขอให้ข้าพเจ้ายังคงเป็นพระมหาก
ษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ ข้าพเจ้ายอมรับตามคำขอ โดยเข้าใจว่า
พระยาพหล ฯ และพรรคพวกจะประดิษฐานรัฐธรรมนูญตามแบบประเทศ
รัฐธรรมนูญอื่น ๆ เพื่อประชาชนจะได้มีเสียงในการปกครองของบ้าน
เมือง และในนโยบายที่เกี่ยวกับความผาสุกของประชาชน ข้าพเจ้าเห็น
ชอบในการปกครองแบบนี้อยู่แล้ว และคำริ้อยู่แล้ววา จะทำอย่างไร จึง

๒๗๘

พระราชหัตถเลขาสมเด็จพระเจ้าฟ้า ฯ กรมพระนครสวรรค์วดีวงศ์
ถึง พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ที่ ๖/๕๘ ลงวันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ใน
แถลงการณ์เรื่องพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกพระปกเกล้าเจ้า
อยู่หัวทรงสละราชสมบัติ, หน้า ๑

จะกระทำการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ได้ โดยมีให้มีความไม่สงบอย่างร้ายแรง
 ประการใดเกิดขึ้น โดยที่ไคมีการใช้กำลังบังคับ และผูกอการกล่าวหา มี
 ความประสงค์อย่างเกี่ยว คือ จะใคร่ประหารฐานรัฐธรรมนูญ ซึ่งไม่ต่างกับ
 หลักรัฐาพเจ้าคำวือ และเพื่อเห็นแก่ความสงบภายในของประเทศ
 ขาพเจ้าจึงไคยอมตามความประสงค์ของผูกอการเปลี่ยนแปลง ขาพเจ้า
 ไคพยายามที่จะช่วยเหลือในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน
 เพื่อการเปลี่ยนแปลงอันสำคัญนี้จะไคดำเนินไปโดยสงบที่สุดที่จะเป็นไค
 ความพยายามของขาพเจ้าไม่เป็นผลสำเร็จ ควบผูกอการไม่ไคเสรีภาพ
 ในทางการเมืองโดยบริบูรณ์แก่ประชาชน และไม่ฟังความเห็นของประชา
 ชนอย่างจริงจังจกคามรัฐธรรมนูญ ๒ ฉบับนั้น จะสังเกตุเห็นไคว่า อำนาจ
 อำนาวยนโยบายตกอยู่กับผูกอการและผูสนับสนุนผูกอการมากกว่าอยู่กับผู
 แทนซึ่งราษฎรไคเลือกตั้งมา เช่นรัฐธรรมนูญชั่วคราวเป็นต้น แสดงให้
 เห็นว่า ผูไคที่ผูกอการไม่ไคเห็นชอบด้วย ก็ถูกตัดจากการเป็นผูแทนราษฎร
 รัฐธรรมนูญถาวรเป็นการดีขึ้น ก็ควบขาพเจ้าร้องขอ แก่ที่ขาพเจ้าไคยิน
 ยอมรับใหม่สมาชิก ๒ ประเภทนั้น ไคไคจะใหญ่ผูกอการมีทางที่จะตั้งสมาชิก
 กิ่งหนึ่งของสภาเพื่อเขากระทำการควบคุมในสภา ขาพเจ้าแสดงความ
 หวังไคว่า สมาชิกประเภทที่ ๒ ซึ่งขาพเจ้าจะไคตั้งนั้น จะไคคัดเลือก
 จกบุคคลที่มีความรู้และความชำนาญในการปกครองทั่ว ๆ ไป มีไคคัด
 เลือกจกพรรคใดพรรคหนึ่ง ทั้งนี้ เพื่อจะไคช่วยเหลือแนะนำสมาชิกซึ่ง
 ราษฎรเลือกตั้งมา ครั้นเมื่อถึงเวลาตั้งสมาชิกประเภทที่ ๒ ขาพเจ้าไคไค
 มีไคโอกาสที่จะไคแนะนำการคัดเลือก และรัฐบาลไคคัดเลือกพรรคพวกของ
 ตนเป็นส่วนมาก โดยไคคำนึงถึงความชำนาญของผู้ที่คัดเลือกมา นอกจากนี้
 ผูกอการบางคนไควางแผนการที่จะบรรจุกวเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวง
 ลงในโครงการเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้ไคทำให้ผูกอการและพรรคพวก
 ของตนแตกกัน และสภาไคต้องถูกปิด และรัฐธรรมนูญบางมาตราถูกงด ตาม
 คำแนะนำของรัฐบาล ซึ่งมีอำนาจอยู่ในขณะนั้น การทั้งนี้ ไคอความไม่
 สงบในทางการเมืองขึ้น ครั้นต่อมา พระยาพหล ๆ และพรรคพวกไค
 กระทำการยึดอำนาจการปกครองควบกำลังทหารอีกครั้งหนึ่ง และตั้งแต่

บัญชีนั้นมา ความหวังที่จะให้การเปลี่ยนแปลงดำเนินไปโดยเร็วปรารถนา
 น้อยลง เพราะว่า ผูกการไม่ไหลเสรีภาพในทางการเมืองอย่างแท้จริง
 แก่ประชาชน และประชาชนไม่มีโอกาสที่จะแสดงความคิดเห็นที่จะคำ
 เน้นนโยบายอันสำคัญ ๆ ภายใต้งบฏจึงเกิดขึ้นเป็นเหตุให้ต้องเสียเลือดเนื้อ
 ควบไทยกับไทยรบกันเอง เมื่อข้าพเจ้าได้ขอให้แก่วรรณกรรมเพื่อให้อ
 อนุโลมตามหลักประชาธิปไตยอันแท้จริง และเพื่อให้เป็นที่พอใจแก่ประ
 ชาชน รัฐบาลและพรรคพวกซึ่งถืออำนาจบริหารอยู่ ณ ขณะนั้นก็ไม่ยอม
 ตาม ข้าพเจ้าได้ขอให้ประชาชนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นก่อนจะกระทำ
 การเปลี่ยนแปลงอย่างใดในหลักการอันสำคัญ ๆ และในนโยบายที่เกี่ยวข้อง
 กับความผาสุกของประชาชน แต่รัฐบาลก็ไม่ยอมตามอีก แม้ในการประชุม
 สภา เมื่อใดเสนอเรื่องสำคัญ ๆ เช่นเรื่องค่าชอต่าง ๆ ของข้าพเจ้า
 เป็นต้น สมาชิกก็มิได้มีโอกาสที่จะพิจารณาเรื่องนั้น ๆ โดยละเอียดตาม
 สมควร เพราะถูกรบเราให้ตกลงกันโดยด่วนในการประชุมคราวเดียว
 หนึ่ง รัฐบาลได้ออกกฎหมายปราบผู้พิทักษ์ทางอากาศกระทำผิดในทางการเมือง
 โดยใช้วิธีพิจารณาคดีกับหลักยุติธรรมที่รับรองกันทั่ว ๆ ไป ผู้ต้องหา
 เหล่านั้นได้ถูกตัด โอกาสที่จะแก้คดีในศาลยุติธรรม ได้ถูกชำระเป็นการ
 ลับ โดยมีคณะกรรมการพิจารณาด้วยวิธีที่ข้าพเจ้าไม่เคยใช้ในเมื่อข้าพเจ้า
 ยังมีสมบูรณาญาสิทธิอยู่ ข้าพเจ้าได้ขอให้เลิกวิธีพิจารณาเช่นนี้เสีย แต่
 รัฐบาลก็ไม่ยอม ข้าพเจ้าเห็นว่า รัฐบาลและผู้สนับสนุนรัฐบาล ใช้วิธี
 ปกครองซึ่งไม่ชอบด้วยเสรีภาพของบุคคล และหลักยุติธรรมตามที่ข้าพเจ้า
 คิดเห็นและเชื่อถือ ข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะยินยอมให้บุคคลใดหรือคณะ
 ใดดำเนินการปกครองวิธีนี้ในนามของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าพร้อมที่จะสละ
 อำนาจซึ่งข้าพเจ้ามีอยู่แต่ก่อนให้แก่ประชาชนทั่ว ๆ ไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยอม
 สละให้แก่บุคคลหรือคณะใด ๆ เพื่อที่จะให้อำนาจนั้น ๆ ด้วยสมบูรณาญา
 สิทธิ โดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาชน บัดนี้ข้าพเจ้ามีความเห็น
 ว่า ความมุ่งหมายของข้าพเจ้าที่จะให้ประชาชนได้มีเสียงอันแท้จริงใน
 นโยบายของบ้านเมืองเป็นอันไรผลแล้ว และโดยที่ข้าพเจ้ารู้สึกอยู่ ณ บัดนี้
 ว่าไม่มีทางใดที่ข้าพเจ้าจะช่วยเหลือหรือคุ้มครองประชาชนได้อีกต่อไป

แล้ว ข้าพเจ้าจึงสดพระราชสมภพโดยหนึ่งสี่ฉบับนี้ทั้งแก่บัดนี้เป็นคนไป
 ข้าพเจ้าสดเสถียรที่ข้าพเจ้ามีอยู่ในฐานที่เป็นพระมหากษัตริย์
 แต่ข้าพเจ้าสงวนไว้ซึ่งเสถียรที่ข้าพเจ้าเคยมีอยู่ก่อนขึ้นครองราช
 สมภพ ข้าพเจ้าไม่มีความประสงค์ที่จะตั้งผู้ใดเป็นผู้สืบราชสมภพแทน
 ข้าพเจ้า ซึ่งตามกฎหมายเพื่อบรรดาความยุติธรรมสืบสันตติวงศ์ ข้าพเจ้ามี
 เสถียรที่จะกระทำใด ข้าพเจ้าไม่มีความประสงค์ที่จะให้ผู้ใดก่อความไม่
 สงบในมหานคร เพื่อประโยชน์แก่ข้าพเจ้า ถ้าหากว่าผู้ใดในนามของ
 ข้าพเจ้าในการเช่นนี้ ขอให้เป็นที่เข้าใจอย่างชัดแจ้งว่า การอันนั้น
 ใดกระทำไปโดยข้าพเจ้ามิได้ยินยอมหรือสนับสนุนประการใด ข้าพเจ้า
 มีความเสียใจเป็นอันมากที่ข้าพเจ้าจะทำประโยชน์ให้แก่ประชาชน
 แห่งประเทศชาติของข้าพเจ้าต่อไปไม่ได้ ตามความประสงค์จำนงหมาย
 ซึ่งข้าพเจ้าได้รับสืบมาแต่พระราชบรรพบุรุษของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าได้
 แด่ตั้งอธิษฐานในประเทศสยามได้รับความรุ่งเรือง และประชาชนชาว
 สยามได้รับความสุขสืบต่อไป

(พระปรมาภิไธย) ประชาธิปก

วันเสาร์ที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ เวลา ๑๓.๔๕ น. ๒๗๘

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสดพระราชสมภพเมื่อวันที่ ๒
 มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ พระองค์ได้ประทับอยู่ที่ประเทศอังกฤษจนสวรรคต แม้
 กระทั่งในวาระสุดท้ายแห่งพระชนม์ชีพ พระองค์ท่านก็ยังได้ทรงแสดงให้เห็นว่า
 ทรงมีพระราชหฤทัยนิยมในแบบประชาธิปไตย จะเห็นได้จากการที่มีพระราชดำรัส

๒๗๘

"พระราชหัตถเลขาทรงสดพระราชสมภพ" ใน แถลงการณ์เรื่อง
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสดราช
สมภพ, หน้า ๓๕๔ - ๓๕๗

สั่งให้จัดการพระบรมศพให้เป็นไปอย่างธรรมเนียมให้รับเกียรติยศอันใดที่รัฐบาล
อังกฤษจะถึงถวายในฐานะ เคยทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทย

การ จัดพระบรมศพจึงเป็นไปอย่างธรรมเนียม คือ ทรงพระญาติวงศ์แห่ง
เจ้านายไทย แทนที่จะทรงเครื่องเช่นพระมหากษัตริย์ บรรทมในโลง
แบบฝรั่ง แทนพระโกศทองคำอันวิจิตรตามโบราณราชประเพณีงานพระ
บรมศพก็จัดกันอย่างธรรมเนียมที่สุกคามกระแสพระราชดำรัส พระองค์
เสด็จสวรรคตแล้ว และหากจะทรงมีพิพญาอันใดที่จะสอดส่องเห็น
เมืองไทยอยู่ในฐานะอันสมบูรณ์ด้วยเอกราช ดังที่เป็น ณ บัดนี้ ใคมี
การแก้ไขรัฐธรรมนูญอันเป็นไปในแนวทางที่ทรงพระราชประสงค์อยู่
หลายอย่างหลายประการก็คงจะทรงชื่นชมโสมนัส. ๒๘๐